

М.М. Гнідан,

*мол.н.с., здобувач кафедри аграрного консалтингу і туризму,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 11, м. Київ, 03041, Україна
foammsea@gmail.com*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОРАДНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ КРОЛІВНИЦТВА

Анотація. Розглянуті теоретичні аспекти дорадництва та необхідність організації консультаційної діяльності у галузі дрібного тваринництва, зокрема кролівництва. Визначена роль інноваційної дорадчої діяльності у ефективному розвитку кролівничих господарств в Україні.

Ключові слова: *дорадництво, інновації, консультаційні послуги, кролівництво, фермерське господарство.*

Постановка проблеми. Кролівництво в Україні за останні роки набуває розвитку та стає перспективною галуззю тваринництва. Але, незважаючи на великий потенціал, сучасний стан кролівництва в нашій країні знаходиться ще на достатньо низькому рівні. Сучасне кролівництво – це бізнес, що вимагає інвестування коштів, постійної роботи щодо поліпшення складу племінного поголів'я, застосування нових технологій автоматизації виробництва, вирощування кролів та санітарного догляду, ветеринарного забезпечення та багато іншого. Є необхідність організації дорадчих служб, що надають консалтингові послуги для удосконалення діяльності підприємств та впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку кролівництва досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Bennet, М. Harriman, І. Marso, J. McNitt, М. Ruis, Z. Szendro, М.І. Бащенко, І.С. Вакуленко, О.Ф. Гончар, Г.І. Кутний, А.І. Лівий, Д.М. Микитюк, В.О. Пабат, І.З.М. Поладян, В.В. Хом'як, Є.А. Шевченко, В.М. Шевчук та ін.

Питання організації дорадчої діяльності на сільськогосподарських підприємствах України були висвітлені у наукових працях вчених: О.М. Бородіної, Т.П. Кальної-Дубінюк, Р.Я. Корінця, І.М. Криво-

ручка, М.Ф. Кропивка, І.П. Кудінової та інших. Проте для успішного розвитку кролівництва в Україні є необхідність організації дорадчої діяльності з використанням сучасних інформаційно-консультаційних технологій.

Постановка завдання. Мета дослідження – показати важливість організації дорадчої діяльності у галузі дрібного тваринництва, зокрема кролівництва, для її успішного інноваційного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Одною із найбільш характерних рис сучасного етапу розвитку нашого суспільства є посилення впливу інформаційно-консультаційних технологій на забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Світова практика організації інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств свідчить про ефективність цієї діяльності, необхідність її інноваційного розвитку в ринкових умовах господарювання. Поширюються нові консалтингові послуги, орієнтовані на сертифікацію виробництва за міжнародними стандартами, сертифікація самого консалтингу, розвивається консалтингова освіта [1].

Світовий досвід показав, що половина фермерських господарств припиняють існування через брак інформації та знань, тому з середини минулого століття у всіх розвинених країнах світу почала активно створюватися мережа консультаційних фірм, що функціонують як за рахунок державного фінансування, так і на комерційній основі. У багатьох країнах ефективна робота консультаційних служб сприяла успішному розвитку сільського господарства, тож потребує вивчення і використання такого досвіду.

Розглянемо історію та функціонування дорадчих служб на прикладі кількох країн світу.

Лідером консалтингових послуг серед країн Європи є Німеччина. Консультавання в сільському господарстві цієї країни має більш ніж 150-річну історію і є головним важелем у виробництві продукції рослинництва і тваринництва. Розвинену мережу консультаційної служби в Німеччині можна розділити на дві форми обслуговування: державну і приватну, які за своїми функціями майже не відрізняються одна від одної. Головна їх відмінність – у джерелах фінансування [2].

У Данії консультаційна служба діє з 1970 року та складається з двох рівнів – загальнонаціонального та місцевого. Загальнонаціональний представлений Консультаційним центром сільського господарства, який самостійно проводить досліді і наукові дослідження, повідомляє місцевим центрам про нові наукові розробки. Місцевий – це мережа з фермерських центрів, що охоплюють територію всієї країни і працюють в контакт з селянськими асоціаціями та асоціаціями дрібноземельних селян [2].

У Канаді консультаційне обслуговування традиційно здійснювали державні організації, проте останнім часом участь фермерів в орга-

нізації та фінансуванні консультаційних послуг розширюється. Фермери користуються послугами консультантів при вирішенні тактичних і стратегічних завдань. Здебільшого фермери Канади звертаються до консультантів служби Міністерства сільського, рибного господарства і продовольства, фірм – постачальників засобів виробництва та бухгалтерських служб [2].

У США функціонує Консультаційна служба Extension service (від англ. Extension – розширення, поширення) у складі університетів. Викладачі спеціалізуються за трьома напрямками роботи: викладацька та науково-дослідницька і консультаційна. Фінансування консультаційних програм здійснюється як із федерального бюджету, так і урядами штатів, і з місцевих бюджетів. Сільськогосподарська служба Extension займається такими видами діяльності: консультаційна робота (в різних галузях сільського господарства); розвиток соціальних програм, програм для дітей та молоді, підвищення кваліфікації кадрів на місцях; професійно-технічне навчання. Робота цієї служби дуже ефективна для американських фермерів і підприємців: консультаційні послуги надаються безкоштовно і на професійному рівні, тому що на запитання фермерів відповідають фахівці – працівники вузів, а матеріальне забезпечення – із федерального, штатного і місцевого бюджетів, а також за рахунок грантів, бізнесу, спонсорів тощо.

Завдяки службі Extension в сільському господарстві своєчасно впроваджуються новітні технології, фермери та підприємці отримують кваліфіковане юридичне та економічне обслуговування, служба Extension дозволяє підвищувати фаховість без відриву від виробництва та додаткових матеріальних витрат [2].

У Голландії впровадження передового досвіду в сільськогосподарське виробництво з метою підвищення його ефективності здійснює фірма DLV – державна організація, яку підтримують з коштів бюджету (80%). Решту фінансують фермерські союзи, споживачі яких зацікавлені в розвитку консультаційно-інформаційних служб.

Охоплення всіх галузей сільського господарства дозволяє фірмі DLV оперативно поширювати інформацію та знання у всіх регіонах, що сприяє прогресивному розвитку сільського господарства Голландії [2].

В Іспанії діє спеціалізована державна організація, відповідальна за поширення і впровадження результатів наукових досліджень в сільськогосподарське виробництво та консультування фермерів з різних аспектів господарської діяльності. Служба сільськогосподарської пропаганди (Servicio de Extension Agraria, SEA) була створена в 1956 р., і вже через три роки вона стала структурним підрозділом Міністерства сільського господарства в складі Головного управління із сільськогосподарського навчання і пропаганди (Capacitation Extension Agrarias). Основним у своїй діяльності SEA вважає підвищення здатності фермера приймати ефективні рішення в господарській практиці [2].

Світовий ринок консалтингових послуг є невід'ємним сегментом глобального ринку, що розвивається нині динамічними темпами та набуває значних масштабів (рис. 1).

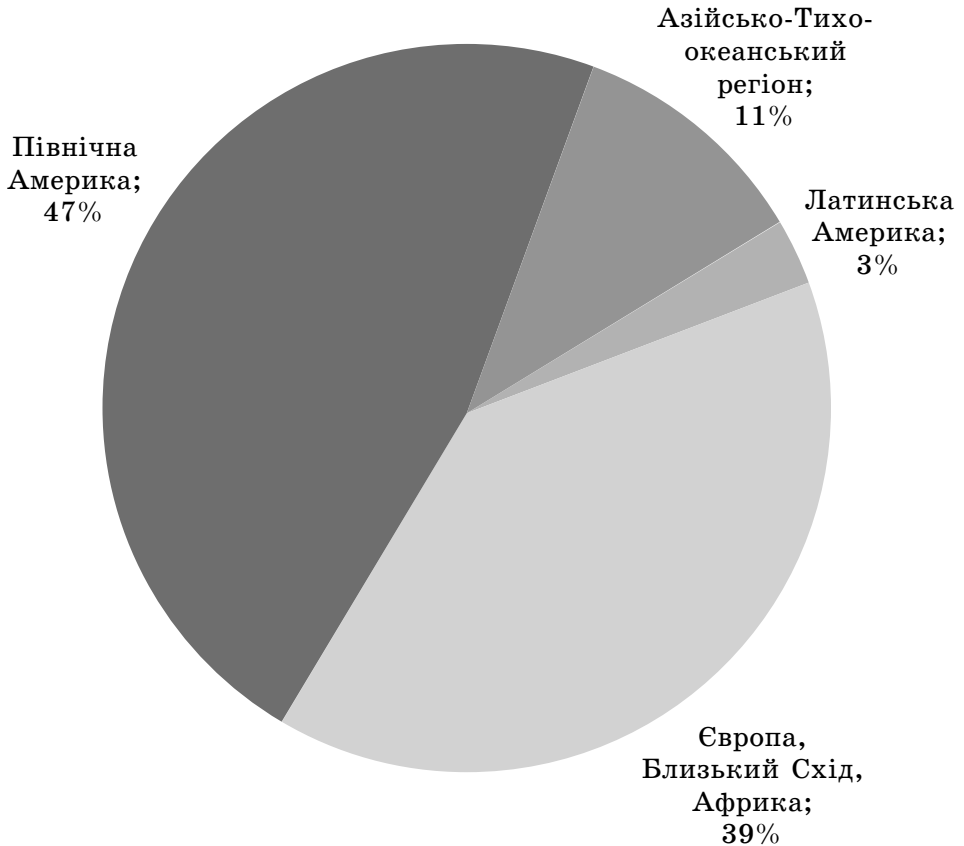

Рис. 1. Структура світового ринку консалтингових послуг за географічними регіонами [3]

За даними Європейської федерації консультантів із управління (FEASO), консалтингова індустрія в Європі зростає прискореними темпами: у 2013 р. на 3,8%, 2014 р. – на 5,2% і у 2015 р. – на 6,6%. У 2015 році галузь консалтингових послуг пережила значний підйом щодо обороту і зайнятості. Зростання було помітне зокрема в Німеччині та Великобританії, але воно поширилося у всіх європейських країнах, підтвердило загальне поліпшення [4].

Європейські експерти вважають, що консалтинговий ринок є індикатором розвитку економіки країни в цілому. Визначити рівень розвитку консультування у країні можна за такими показниками, як темпи зростання ринку консалтингових послуг, а також частка консалтингового сектора економіки у ВВП країни (табл. 1).

Таблиця 1

**Темпи зростання обороту ринку консалтингових послуг
у Європі 2013-2015 рр .***

Країна	Оборот управлінського консалтингу, темпи зростання у 2013 р.	Оборот управлінського консалтингу, темпи зростання у 2014 р.	Оборот управлінського консалтингу, темпи зростання у 2015 р.	Оборот управлінського консалтингу щорічно, середньорічний темп зростання (2013-2015)	ВВП щорічно, середньорічний темп зростання (2013-2015)
Австрія	9,0%	6,6%	4,9%	6,8%	1,5%
Фінляндія	0,0%	5,0%	5,0%	3,3%	1,2%
Франція	0,8%	2,9%	5,0%	2,9%	1,1%
Німеччина	6,3%	6,3%	7,5%	6,7%	2,4%
Греція	2,8%	3,1%	2,0%	2,6%	1,6%
Ірландія	5,7%	4,9%	11,0%	7,2%	3,8%
Італія	0,3%	5,7%	5,3%	3,9%	0,2%
Словенія	2,3%	1,1%	0,5%	1,0%	1,8%
Іспанія	3,7%	4,6%	4,3%	1,0%	0,7%
Великобританія	6,2%	10,4%	8,7%	8,4%	4,0%

* Джерело: складено автором на основі [4]

Розглядаючи ринок консалтингових послуг у країнах Європи, треба відмітити, що частка консалтингу у ВВП цих країн (рис. 2) не перевищує 1,1%. Найбільшу частку у структурі ВВП консалтинг займає у Фінляндії та Норвегії (1,1%); в Австрії, Швеції, Німеччині відповідний показник складає 1%, в Данії та Великобританії – 0,9%, в Іспанії – 0,8%, в Словенії та Португалії – 0,7%, в Нідерландах – 0,5%, у Франції – 0,4%, для решти країн, зокрема й України, цей показник не перевищує 0,01% [5].

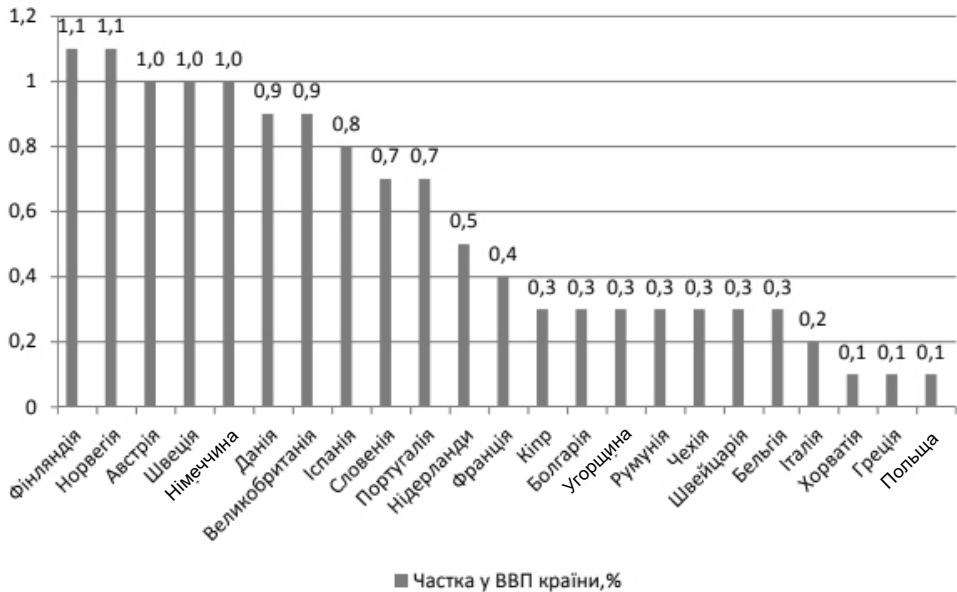

Рис. 2. Частка консалтингових послуг у ВВП різних країн світу [5]

Ключові показники консалтингового ринку Європи у 2016р. представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Ключові показники консалтингового ринку окремих країн у 2016 р.*

Країна	Загальний оборот консалтингового ринку, млрд євро	Частка обороту консалтингового ринку у ВВП, %	Чисельність персоналу консалтингових компаній, тис. осіб	Оборот на одного працівника, тис. євро
Фінляндія	2,3	1,1	13	233,3
Норвегія	0,9	1,1	4,8	209
Німеччина	29	1,0	140	229
Австрія	4,5	1,0	12,6	117,5
Великобританія	9,4	0,9	60	153,3
Іспанія	2	0,8	19,4	125,3
Словенія	0,3	0,7	2,7	103,6
Франція	5,9	0,4	32	205
Швейцарія	1,8	0,3	6,4	339,1
Італія	3,8	0,2	39,6	112,9

* Джерело: складено автором на основі [6]

Нині Німеччина має найбільший консалтинговий ринок Європи, потім – Великобританія, Франція та Австрія. Щодо рівня розвитку консалтингу за регіонами, то Західна Європа – на першому місці,

випереджає Північний та Центральний регіон за загальним оборотом та обсягом ринку бізнес-консалтингових послуг.

В Україні на ринку консалтингових послуг, на жаль, дещо інша ситуація. Очевидною є проблема інтеграції сектора консультаційних послуг та суб'єктів господарювання (зокрема державних установ). За даними Європейської федерації консультантів із управління (FEASO), достатнім рівнем об'єму консультаційних послуг в країні є такий, який займає близько 1% у ВВП. В Україні за результатами досліджень цей рівень складає близько 0,01%.

Таблиця 3

**Місткість ринку консалтингових послуг в Україні
2007–2015 рр. (млн дол.)***

Роки	Місткість ринку консалтингових послуг в Україні, млн дол.
2015	395
2014	416
2013	445
2012	390
2011	337
2010	300
2009	340
2008	423
2007	500

* Джерело: складено автором на основі [7]

Нині агроконсалтингова діяльність в Україні активно розвивається. Реалізуючи інноваційну, наукову, освітню і соціальну функції, об'єднуючи науку, освіту і виробництво в єдину систему, агроконсалтинг-дорадництво стає каталізатором науково-технічного прогресу в сільському господарстві та сприяє поширенню інновацій [8].

Важливого значення функціонування дорадчих служб та застосування інформаційно-консультаційних технологій набуває у галузі тваринництва, зокрема кролівництва. У сучасних економічних умовах фермерам та підприємцям необхідно навчитися оперативно реагувати на швидкі економічні зміни для прийняття науково обґрунтованих рішень.

Кролівництво – галузь тваринництва, яка займається розведенням одних із найбільш скороспілих тварин і забезпечує населення високодієтичним м'ясом при невеликих затратах кормів, праці і коштів. Завдяки скороспілості, високій інтенсивності розмноження та іншим біологічним особливостям від кролів за короткий термін можна отримати велику кількість дієтичного м'яса, шкурок та пуху. У другій половині ХХ ст. в окремих країнах інтенсивно розпочався розвиток індустриального кролівництва і перехід від аматорських крільчатників з кількома клітками для кролів до потужних, добре обладнаних

кролеферм. Таким чином, кролівництво перетворилося із домашнього в індустріальне.

За оцінкою FAO (табл. 4) світове виробництво кролятини перевищує 1,5 млн тонн. Перше місце займає Китай – майже 850 тис. тонн, в КНДР виробляють 173 тис. тонн, Єгипті – 65 тис.тонн, Італії – 55 тис. тонн, Іспанії та Франції – близько 50 тис. тонн. Розвинене кролівництво також у США, Чехії та Німеччині. У найближчій перспективі м'ясо кролів займе питомиє місце у харчуванні людей усього світу.

Таблиця 4

Виробництво м'яса кролів (тис.тонн) провідними країнами

Країна	Виробництво м'яса кролів у 2015р., тис.тонн	Виробництво м'яса кролів у 2016р., тис.тонн
Китай	788,5	849,2
КНДР	160,5	172,7
Єгипет	65	65,6
Італія	55	54,4
Іспанія	54,1	50,6
Франція	52,1	48,4
Чехія	40,8	39,7
Німеччина	39,6	36

* Джерело: складено автором на основі [9]

В Україні аналіз економічного та технологічного стану господарств свідчить, що кролівництво потребує значних змін. Рівень виробництва і споживання цього цінного продукту в нашій країні залишається недостатнім. Виробництво м'яса кролів в Україні у 2016 році – 12,2 тис. тонн, що є низьким показником у порівнянні з провідними країнами.

За статистичними даними 2016 р. в Україні значний об'єм виробництва м'яса кролів припадає на господарства – 11,6 тис. тонн, і лише мала частка на сільськогосподарські підприємства – 0,6 тис. тонн на рік [10].

Якщо проаналізувати виробництво всіх видів м'яса в нашій країні у 2016 р., то м'ясо кролів становить близько 0,5% від загальної кількості (рис.3). Основні виробники м'яса кролика у дрібних приватних господарствах, які суттєво не впливають на ринок. Нині торгові мережі та підприємства харчування не мають можливості ефективно використовувати кроляче м'ясо, оскільки відсутні стабільні об'єми промислового виробництва, а поставники не здатні забезпечити необхідні нормативи при виробництві кролятини.

Рис. 3. Структура виробництва м'яса (у відсотках до загального виробництва) [10]

Динаміка вирощування кролів за останніх чотири роки у нашій країні була негативною. Якщо у 2013 р. кількість кролів у живій масі складала 28,2 тис. тонн, то у 2016 р. вона зменшилась до 24,8 тис. тонн (рис.4).

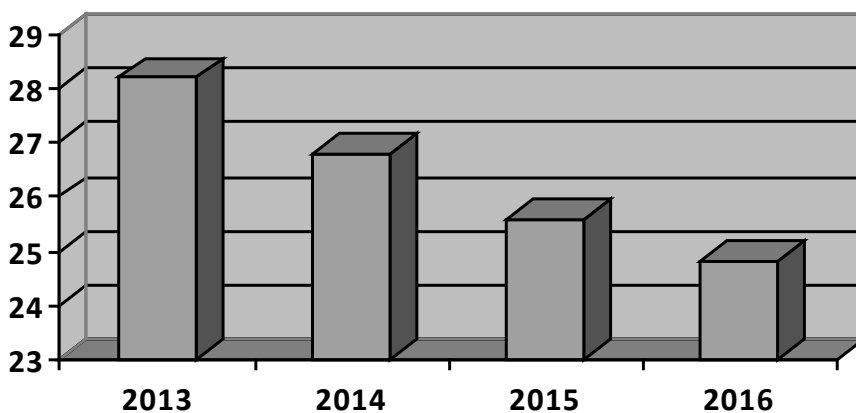

Рис. 4. Вирощування кролів (у живій масі; тис. т) 2013-2016 рр. [10]

В Україні 97% ринку крільчатини припадає на приватні господарства.

Станом на 1 січня 2017 року поголів'я кролів в Україні склало 4,94 млн (сільгосп підприємства вирощували 132 тис. голів, приватні господарства – 4,808 тис. голів.) За даними Держстату в усіх категоріях господарств станом на 1 січня 2017 року найбільше кроликів утримувалось у Київській області – 573 тис. голів, Житомирській – 456,2 тис. голів, Одеській – 438,5 тис. голів та Вінницькій – 408,2 тис. голів. У сільськогосподарських підприємствах із 132 тис. голів більше поголів'я утримується в Черкаській області – 41,3 тис., Одеській – 35,1 тис., Київській – 28 тис. і Дніпропетровській – 10,5 тис. голів [10].

Найбільш ефективна система виробництва продукції кролівництва – великі сучасні кролівничі комплекси. Створення таких комплексів в Україні – найкращий варіант ведення ефективного прибуткового бізнесу. Дрібні кролеферми не можуть стабільно забезпечувати виробництво та поставки кролятини великим торговельним мережам або переробникам. Тому необхідно створювати потужні підприємства із сучасними технологіями промислового кролівництва з повним виробничим циклом (вирощування – забій – переробка), включаючи власне виробництво комбікорму. Для збільшення виробництва продукції кролівництва необхідно розводити цінні породи кролів, адаптовані до інтенсивних умов вирощування та утримання [11].

Нині на часі розвиток кролівництва в Україні. Сучасне кролівництво, як бізнес, все ще неконкурентна і доволі вільна ніша, що потребує певних трудових і фінансових затрат. Ефективна діяльність кролівничих господарств можлива лише за умови створення правових, економічних, організаційних та технологічних передумов для поєднання досягнень науки та виробництва на основі методів і форм, які притаманні сучасній економіці. Враховуючи успішний світовий досвід, необхідно створювати дорадчі служби, які б надавали інформаційно-консультаційну підтримку – консультували з виробничих, технологічних та маркетингових питань, надавали дорадчі послуги в розробці, реалізації та супроводі інвестиційних проектів, сприяли підприємствам і організаціям у впровадженні у виробництво науково-технічної, технологічної та нормативної продукції, розробці програм розвитку, бізнес-планів, інформації щодо правових аспектів господарювання, вибору напрямків спеціалізації, впровадження новітніх технологій та освоєння ефективних методів в організації прибуткового функціонування кролівничих господарств та ін.

Нинішні українські підприємці чітко усвідомлюють необхідність такого консультування, коли фахівець-консультант не лише локально вирішує певні проблеми, а й поглиблено займається комплексними питаннями стратегічного розвитку певного підприємства, організації, установи [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Тепер промислове кролівництво для підприємців є доволі перспективним

бізнесом, а для інвесторів – вигідною інвестицією. Кролівництво – багатообіцяюча галузь, а промислове кролівництво – це прибутковий бізнес. М'ясо кролика у порівнянні з іншими видами значно виграє.

Україна – країна з потужним потенціалом та великими перспективами для розвитку кролівництва, що забезпечить стабільне надходження корисної м'ясної продукції, цінного хутра та інших продуктів як на національний, так і на світовий ринки. Однак, недостатнє інформаційно-консультаційне забезпечення його стримує. Дорадча діяльність у кролівництві допоможе підприємствам отримати необхідні наукові знання та впроваджувати інноваційні технології для ефективного розвитку, збільшення виробництва продукції і подальше ефективне використання діючих потужностей, а також створення нових робочих місць та покращення соціального становища працівників галузі.

Список використаних джерел

1. **Кальна-Дубінюк Т. П.** Застосування інтерактивних консалтингових систем в дорадництві / Т. П. Кальна-Дубінюк // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2008. – Вип. 131. – С. 239-242.
2. **Бражник М.В.** Информационно-консультационное обслуживание сельскохозяйственных товаропроизводителей: зарубежный опыт / М.В. Бражник // Проблемы современной экономики. – 2009. – № 2 (29).
3. **Верба В. А.** Управлінське консультування: концепція, організація, розвиток: монографія / В. А. Верба . – К.: КНЕУ, 2011– 327 с.
4. **Survey of the European Management Consultancy 2014/2015 / FEACO** [Electronic source]. – Access mode to a resource: <http://www.feaco.org>.
5. **Kennedy Information's «Consulting Service Line Series** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultingcentral.com/research>.
6. **Survey of the European Management Consultancy 2016/2017 / FEACO** [Electronic source]. – Access mode to a resource: <http://www.feaco.org>.
7. **Мурга М.** Чужим розумом: як виживає ринок консалтингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delo.ua/business/chuzhimumom-chem-vyzhivaet-rynok-konsaltinga-313987>.
8. **Кальна-Дубінюк Т.П.** Агроконсалтингова освіта в Національному аграрному університеті [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://smcae.kiev.ua/main.php?id=83>.
9. **The Food and Agriculture Organization (FAO)** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>.
10. **Статистичний збірник «Тваринництво України» 2016 рік** [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. **Агробізнес сьогодні** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua>.
12. **Капильцова В.В.** Стан, проблеми та тенденції розвитку консалтингу в Україні. / Капильцова В.В. // Вісник Запорізького національного університету. №4(8), 2010, ст. 189-193.

References

1. **Kalna-Dubinjuk T.P.** Application of interactive consulting systems of Extension / T.P. Kalna-Dubinyuk // Scientific Bulletin of the National Agrarian University. – 2008. – Num. 131. – P. 239-242.
2. **Brazhnik M.V.** Information and consulting services agricultural commodity producers: foreign experience / M.V. Brazhnik // Problems of modern economy. – 2009. – No. 2 (29).
3. **Verba V.A.** Management consulting: concept, organization, development: monography / V.A. Verba. – К.: KNEU, 2011. – P.327.
4. **Survey of European Management Consultancy 2014/2015 / FEACO** [Electronic source]. – Access to a resource: <http://www.feaco.org>
5. **Kennedy Information's «Consulting Service Line Series.»** – Access mode: <http://www.consultingcentral.com/research>
6. **Survey of European Management Consultancy 2016/2017 / FEACO** [Electronic source]. – Access to a resource: <http://www.feaco.org>
7. **Murg M.** Alien's mind: how the consulting market survives [Electronic resource]. – Access mode: <http://delo.ua/business/chuzhimumom-chem-vyzhivaet-rynok-konsaltinga-313987>
8. **Kalna-Dubinjuk T.P.** Agrarian consulting education at the National Agrarian University [Electronic resource].- Mode of access: <http://smcae.kiev.ua/main.php?id=83>
9. **The Food and Agriculture Organization (FAO)** [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fao.org>
10. **Statistical collection «Animal husbandry of Ukraine» 2016** [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. **Agrarian business today** [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.agro-business.com.ua>
12. **Kapiltsova V.V.** Status, problems and trends of consulting in Ukraine. / Kapiltsova V.V. // Bulletin of the Zaporizhzhya National University. №4 (8), 2010, P. 189-193

Марина Мирославовна Гнідан,

*мл.н.с., соискатель кафедры аграрного консалтинга и туризма,
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины,
ул. Героев Оборонь, 11, г. Киев, 03041, Украина
foammsea@gmail.com*

Иновационный потенциал консалдинга и его роль в развитии кролиководства.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты консалтинговой деятельности и необходимости ее организации в отрасли мелкого животноводства, в частности кролиководства. Определена роль иновационной консультационной деятельности в эффективном развитии кролиководческих хозяйств в Украине.

Ключевые слова: консультационная деятельность, иновации, кролиководство, фермерское хозяйство.

Maryna Gnidan,

*Junior researcher, post-graduate student, Extension and Tourism Department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
St. Heroev Oborony, 11, Kyiv city, 03041, Ukraine
foammsea@gmail.com*

Innovative potential of extension and its role in the development of rabbit farming

Abstract. The theoretical aspects of Extension and the need for consulting activity in the field of small animal industries, including rabbit breeding are considered. The influence of innovative advisory activity on the effectiveness of rabbit farms in Ukraine.

Key words: *Extension services, innovation, consulting, rabbit breeding, rabbit farming.*